

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИИ

2013 сыл
Ыам ыйын
29 күнэ
Сэрэдэ
№ 73-74 (10846)

1935 сыл алтынны 5
күнүгэр төрүттэммитэ

○ Нам улууһун хаһыата ○

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастын хаһыата»

БЭҕЭНЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгын
мунһабыттан
бэлиэтээһиннэр

Ис дьыала отделын полиция начальнига П.Г. Сокольников иһитинэрибитинэн 2013 сылтан полиция туһунан сокуонна олобуран сотрудунар араас тэрээһиннэри харабыллыыр эбээһинэстэрэ суох. Тэрээһин буолуон 10 хонук иннинэ балыһаны, баһаарынай сулуоспаны кытта сөбүлэһилибит уведомление полицияга ытыллыахтаах.

***

Ус нэһилиэк баһаарынай участкастарын начальниктара ыам ыйын 27-бэс ыйын 10 күннэригэр курска үөрэнэ барбыттар.

***

ОГПН сүрүн үлэтэ — лаабырдары приемкалааһын. Баһаары утары оһуобай режим биллэриллибит көмүгэр оскуола директордара телефоннаан тыага тахсары көңүллэтэ сатабыттар. Улуус баһылыга А.И. Ильин оһолор тыага маевкалы тахсар буоллактарына оскуола директора эһиэтигинэни сүгэрин, уоту умпакка сылдыларын эттэ, үөрэх управлениетин начальнигар В.Н. Дьяконова бу туһунан дьаһал таһаарыгар соруудахтаата.

***

«Намкоммунтеплоэнерго» АО ыам ыйын 22 күнүнэн итии сезонун түмүктээбит. Сайаапка бизрэн 10 котельнай үлэли турар, балартан 8-на республиканскай, 2-тэ олохтоох бюджеттэн үбүлэнэллэр. Уу аналиһын түмүгэ билиннэһинэ нэһилиэнньэҕэ уу таһылыаҕа.

***

Сайынҥы оһо лаабырдарыгар Таастаахтан уратылар докумуннарын биэрбиттэр, экспертиза бара сылдьаллар. Былаан быһыытынан оһолор 75%-ра сайынҥы лаабырды сылдыахтааттар.

***

2012 с. 2800 ныйрэй төрөөбүт эбит буоллаһына быйыл — 3194. 80 кулундук төрөөбүт, 3125 га сиргэ ыһыы ыһыллыахтаах, ол иһигэр 530 га хортуоппуй, 154 га оһуруот аһа, 2441 га туорахтаах культура. Барыта 650 га сиргэ (27%) ыһыы ыһыллыбыт. Ыһыы үлэтигэр 60 улахан техника үлэлиир. Үөдэйгэ 20 объекка акт оһоһуллубут.

***

Улуус баһылыга А.И. Ильин иһитинэрибитинэн Үөдэйгэ киррэр суолу онороллор, уот, гаас ситимнэрин холбууллар, гуманитарнай көмө илдьиллэр. «Нам улууһа» МТ-ни Нам улууһугар авариянай-чөлүгэр түһэрэр үлэлэргэ заказчынан анаабыттар.

***

Нам селотун баһылыга А.Г. Новгородов иһитинэрибитинэн селону көбөрдүүгэ суботунуу кытыллыбыт. 300-тэн тахса мас олордубут, ол иһигэр Ленин улуссага 100, И. Винокуров улуссагыгар 50, Комсомольскай болуоссакка 80, маны таһынан Ржев куорат болуоссагыгар. Роспотребнадзор 50, «Россельхозбанк» 15, «Чэчир» детсад 12 маһы олордубуттар. Маны таһынан санаторнай дьаһыла, НПК, «Ленскэй нэһилиэк» МТ коллективтара икки күнү быһа көлөрдүүгэ суботунуу кытыллыбыттар. «Көбөрдүүгэ лесхоз актыбынай кытыыны ылы-

Халаан уута-2013

БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ ТУОРА ТУРБАТА

Ыам ыйын 17 күнүгэр бир дойдулаахпыт Михаил Михайлович Павлов генеральной директордаах «Таба» САО НАОК улууска халаан ууттан эмсэбэлээбиттэргэ гуманитарнай көмө ытта. Ол курдук, халаан ууттан саамай улаханньык эмсэбэлээбит Үөдэй нэһилиэгэр бордодукта, анал таҥас, бул-

чутгар оһохторун, уларытыллар баллоннаах тута сылдьар газовой плиткалары, «УСЛ-аква» диэн бир тонна ытыллыкалардаах иһэр ууну, «Табанан» диэн харыстанар кремнэри, онтон да атын туһалаах малы-салы ытытылар. Таһаары тиэтин аһалбыт генеральной директоры солбуйааччы В.Е. Федоров эһитинэн:

«Тэрилтэ дьон кыһалҕатыттан туора турбакка бэйэтин көмөтүн киллэриэхтээх». «Таба» САО НАОК коллектива халаан ууттан чөлүгэр түһэри үлэлэрэ түргэнник түмүктэнэллэригэр баһарар.

В. РЫКУНОВА

Хааччыыы эйгэтигэр

КЫСТЫК ЧОҔО ТАҔЫЛЫННА

«Намкоммунтеплоэнерго» кэлэр кыстыгын чоһун өссө кыстык сағалана илгиттэн, эрдэтэн таһар буолбута үгэскэ кубулуйбута ыраатта. Ол курдук эһиэтигинэни сүгэрин, уоту умпакка сылдыларын таһыллан бүтэн турар. Арбынна 1210 т, Көбөкөнгө 1377 т, 2-Хомустаахха 1666 т, Фрунзага 300 т миэстэлэрин булан харалла сыталлар. Кэлэр кыстыкка

Көбөкөн газоконденсат чоһо көһөр буолан, онно чоһ таһыта элбээтэ. Маныаха ИП «Нератов Н.Е.», ИП «Барашков В.В.» уонна «Намкоммунтеплоэнерго» бэйэтин суопшардара А.Н. Чирков, С.С. Иванов, А.А. Кондаков ыйыллыбыт соруудахтарын чистээхтик толорон чоһ таһытын бириэмэтигэр хааччыдылар. Бу үлэни-хамнаһы барытын дирек-

торы солбуйааччы Охлопка Валентина Ивановна илээн-сағалаан ыттар. Коммунальнай хаһаайыстыба өрүс уңуордааны объектар кэлэр кыстыкка оттор чоһторун кэлэр тохсунуу ый 15 күнүгэр дылы толору хааччынаҕа. Үчүгэй хаһаайын сыарҕатын сайын онгостор.

А. КОБЯКОВ, пресс-киин

Улуус нэһилиэктэригэр

Нэһилиэктэргэ «Доруобуйа нэдиэлэтэ» ытыллыра олохтоохторго улахан сэргэхсийиини таһаарар чаччы. Хамаатта нэһилиэгин салалтатын дьаһалынан муус устар 15-20 күннэригэр «Доруобуйа нэдиэлэтэ» ытыллына. Манна 5 түрүбэ олохтоохторо оһолуун-уруулуун, эдэрдийн-кырдыаһытын бары кытыыны ыллылар. Ону таһынан оһолор тэрилтэлэрэ (2 детсад, 2 оскуола) актыбынайдык кытыннылар. Балаһыанна быһыытынан астааһынга «Өбүгэ аһа — төрүт аспыт» конкурс түөлбэлэринэн ытыллына. Манна 1 м. Үрдэл, 2 м. Кытыл, 3 м. Хардыы буоллулар. Дуобат күрэхтэһиитигэр Үрдэл, Арыы-Тиит, Хардыы бириистээх миэстэлэргэ таһыстылар. Оһолорго «Доруобуйа — олох төрдө», «Айылҕаны харыстаан», «Куһаҥан дьаллык — олох со-

ХАМААТАТАҔА «ДОРУОБУЙА НЭДИЭЛЭТЭ»

дула» диэн темаларга уруһуй конкурса буолла. Кырачааннар көрдөөх эстафетаҕа, улахан оһолор кросска күрэхтэһилэр. Нэдиэлэ устата ыаллар дьылэрин таһын, тэрилтэлэр бэйэлэрин территорияларын ыраастаһылар. Уопсай түмүккэ Үрдэл (салай. К.Е. Семенов) 1-кы, Арыы-Тиит 2-с, Хардыы 3-с миэстэлэргэ таһыстылар.

Улуус поликлиникатыттан кэлэннэр лор, окулист, эндокринолог, кардиолог, дерматолог быраастар кэлэннэр нэһилиэнньэни

көрөн бардылар. Биолог идэлээх учуутал В.С. Кривошапкина эмтээх үүнээйилэр тустарынан лекция аахта. Намтан кэлэн Н.Д. Овчинников араас туһалаах чөйдөри кэпсээтэ. Баһылык солбуйааччыта Г.Е. Максимов скандинавскай (торуоскалаах) хаамыыга үөрэттэ.

Ити курдук «Доруобуйа нэдиэлэтэ» хамаатталарга олус көхтөөхтүк, туһалаахтык ытыллына.

Е. ФЕОФАНОВ,
Хамаатта

Ыйыт-хоруйдуубут Тел: 41-3-32, 41-4-96

Р.Н. Никитин, Таастаах олохтооһо:

—Муус устар 17 күнүгэр улуус баһылыгын дьаһалынан Таастаах — Нам суолугар ырахан ыйааһыннаах массыналар сырыылары тохтотуллубута. Онуоха төттөрүтүн лесовозтар сырыылары хойуунна. Суолбут алдынан бүтэн эрэр. Тоһо үгүс массына сылдьарый? Ким хон-

туруоллуурый?

А.И. Собакин, Намнаабы айылҕа харыстабылын инспекциятын салайааччыта:

— Сааскы бириэмэҕэ быстах кэмгэ Нам-Искра суолугар лесовоз сырыытын биһиги инспекциябыт хонтуруоллаабат.

М.В. Мордосов, Намнаабы «Лесхоз» салайааччыта:

— Барахан ыйааһыннаах массыналар сырыыларын биһиги хонтуруоллаабаппыт.

Н.А. Петров, Намнаабы ГАИ начальнига, полиция капитана:

— Баһылык дьаһалыгар олоһунан ырахан ыйааһыннаах массыналар сырыыларын бобор анал суолбэлиэтэ туруоруллубутаах этэ да, туруоруллубатаҕа. Суол бэлиэтэ суох буоллаһына, биһиги массыналар сырыыларын бобор кыахпыт суох.

Бэлэмнээтэ М. ПЕТРОВА

ан наада, оһолорго лаабыр тэрийиэххэ наада, аны күһүн, эһиэл саас көбөрдүүгэ эмизэ үлэ ытыллыаҕа, онуоха нэһилиэнньэ актыбынайдык кыттарыгар эрэнэбит», — диэн А.Г. Новгородов эттэ.

***

Ыам ыйын 27 күнүттэн нууча тылыгар бастакы ЕГЭ сағаламмыт. Манна барыта 298 оһо кытыыаҕа, ол иһигэр 43 урукку сылларга бүтэрбиттэр. ЕГЭ бас ыйын 13 күнүнэн түмүктэнэр, бас ыйын 14-19 күннэригэр резербэ күннэрэ. Быйыл оскуоланы 256 оһо бүтэрэр.

Бэлиэтэнэ В. РЫКУНОВА

ТУОХ? ХАННА? ХАҔАН?

Киин балыһа
сонуннарыттан

Дьокуускайга ыам ыйын 16 күнүгэр «Үрдүк үөрэхтээх сиэстэрэ эмтээһингэ оруолугар» буолбут аан дойду таһына научнай-практическай конференциятын кэнниттэн, сарсынҥытыгар Канада медицинскэй колледжын декана Л. Батлер бэйэтин солбуйааччытын уонна 2 выпускникаларын кытта тахсаннар, Бөтүн ФАП-ун көрдүлэр-иһитилэр. Манна Дьокуускайдаағы медицинскэй институту кытта

Туоһулуур — сыппара!

Ааспыт нэдиэлэ устата: поликлиникаҕа приемга сырыттылар — 1827 ыарыһах;
«Суһал көмөҕө» — 180 ыңгырыы киирдэ;
родильнай отделениеҕа — 6 оһо (2 уол, 4 кыыс) күн сирин көрдө;
хирургическай отделениеҕа — 9 (6 былааннамыт + 3 суһал) операция оһоһулунна.

дуогабардаһан, үрдүк үөрэхтээх сиэстэрэлэр сайынҥы институттарын аһаннар, бэйэлэрин үлэһиттерин стажировкаҕа ытылларын былааннаһылар. Канадаҕа ыраах сытар нэһилиэктэригэр быраастар оннуларыгар «сиэстэрэ үрдүк үөрэһин» бүтэрбит сиэстэрэлэри үлэлэтэллэр эбит.

Бу ый 21 күнүгэр А.Ф. Шестаков аатынан культура киинигэр Сиэстэрэлэр күннэригэр аналлаах торжественнай мероприятия буолан ааста. Манна өр үлэлээбит сиэстэрэлэргэ Махтал суруктары туттарыы уонна медицинскэй институт иһинэн сиэстэрэлэр үрдүк үөрэхтэрин бүтэрбит үлэһиттэри бэлиэтээн аһардылар. Ол кэнниттэн «Бир тэн» диэн бэрт интэриһинэй бэһиэлэй күрэххэ отделениелар бэйэлэрин күүстэринэн олус көхтөөхтүк кытыннылар. Манна Н. Кадышева, А. Пугачева, В. Сердючка, «Тату» дуэт, «Бурановские бабушки», «Туймаада» ансамбль уонна о.д.а., уопсайа 11 ырыһыттар хамсанылары уут-үкчү үгүктэннэр бэрт сэргэх күрэх буолла.

Түмүгэр хирургическай отделение I, поликлиника II, родильнай отделение III миэстэлэри быланнар, сыаналаах бириистэргэ тигистилэр. Культура киинин үлэһиттэрэ (дир. Попова В.В.) бырааһынньыгынан эвэрдэлээн туран, бу күннэргэ буолар Эрчим уонна БИ кыһын концерттарыгар 4 билиэти бэлэх уунулар.

М.Е. ТРАПЕЗНИКОВА

Республика президентин Ил Түмэн иннигэр отчуота

Дьөгүөр Барыһап муус устар 19 күнүгэр ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэ былааһын толорооччу уорганнарын 2012 сылга үлэлэрин туһунан Ил Түмэн иннигэр отчуота үгэс быһытынан барбата. Бэрэсидьиэн быйыл элбэх сыыппараны уонна чаччылары ааартан туораан, болжомтону саамай сүрүнгэ – кини хамаандата 2010 сыл бэс ыйыгар туох соруктары туруоруммутугар, бүгүн тугу ситиспитигэр уонна өссө тугу оноруохтааһар – уурда. Тыл этиитин сагалыырыгар, Дьөгүөр Барыһап итинник кирири төрүөтүн бэрт чопчутук быһаарда: «Төрдүс ыңырыгы барлааманын иннигэр былаас толорооччу уорганнарын үлэлэрин туһунан бүгүнгү отчуот бүтэһик буолар. Биир сылыннан отчуоту, күһүн буолар быыбар кэннигэр болномоочуйатыгар кирибит, Ил Түмэн саҥа састаабын иннигэр ытыгыахпыт».

«Биэс сүүс миллиард»

туһунан боппуруос

Дьөгүөр Барыһап быйылгы отчуотугар Саха сиригэр салалтата ханнык быһаарынылары ылыммытын уһундук ахта барбата. Арай кини биир санаалаахтарын хамаандата хара маҥнайгыттан сүрүн сыал быһытынан «Өрөспүүбүлүкэ олох хаачыстыбатын бары хайысханан тупсарыыны ситиһиини» ылыммытын бэлиэтээтэ. Маныаха бэрэсидьиэн дыкутааттарга нэһилиэнньэ олохун хаачыстыбата бюджеткэ төһө харчы баарыттан, ол аата эконимикэ сайдыытын таһымттан тутулуктааһын туһунан бэркэ биллэр суоллары хатылаабата. Ол оннугар «Өрөспүүбүлүкэ сүрүн хапытаалыгар инвестициялар сыллата улаатан иһилэрэ хааччылына. 2010 сылтан 2012 сылга диэри өрөгүйүүн эконимикэтигэр биэс сүүс миллиард кэрингэ солкуобай кирирдэ. Ити ааспыт үс сыл таһымттан лаппа үрдүк».

Хомойуох иһин, бэрэсидьиэн этиитин дыкутааттар бары сөптөөхтүк ылымматылар. Холлору, Максимов тутта пленарнай муннаахха кэллигэлэригэр ити биэс сүүс миллиард – тэрилтэлэр бэйэлэрин харчылары, онон өрөспүүбүлүкэ онно туох да сыһыана суох диэн өр да өр тугу эрэ быһаара сатаата. Манна «Илинги Сибиир – Чуумгу акыйаан» магистральнай нефтепровод трассатын көһөрүү умнулла охсубут остуоруйатын ахтар тоһоостоох. Биллэн турар, ким эрэ ону экологтар улахан кыйыылары этэ диэн итэҕэйэр бырааптаах. Ол гынан баран бырабытталыстыба эргимтэтин дыно «Илинги Сибиир – Чуумгу акыйаан» суолун уларытан, Саха сиригэр уонна Иркутскай уобалас нээтэххэ сиригэр аһарар эконимикэ өттүнөн сөптөөхүн дакаастыылларыгар төһө күүстэрин, сыраларын-сылбаларын бараабыттарын туһунан остуоруйага туох да этилибэтэ. Ити уларытыгы кыаллыбатаҕа буоллар Саха сиригэр Таалакаан эмиэ суох буолуо этэ. Оччотугар мөлүйүүнүнөн тонна нэбиэ ханан ытаары хостонулууй?..

«Газпром» быйыл Чайында сиригэр баһылааһыны саҥалааһына эмиэ кырата суох туруорууну, сыраны ирдэбит буолуохтаах. Ааспыт сыл ахсынны ыйыгар Дьокуускай куоракка Дьөгүөр Барыһап уонна Алексей Миллер кыттыылаах муннаахха, «Газпром» бэрэстэбиитэллэрэ өрөспүүбүлүкэ гаас баайдаах сиригэр дойдуга ылыныллыбыт усулуобуйа быһытынан баһылааһын хампаанньага барыс оннугар итэҕэһи эрэ аҕалыаһын иһитиннэрбиттэр. Бу муннаах иннигэр алтынны ыйга Алексей Миллер Владимир Путины кытта көрсүбүтэ, онно дойду баһылыга «Газпром» ААО Бырабыланын бэрэстэбиитэлиттэн Чайында сиригэр баһылааһыны саҥалааһын туһунан отчуоту ирдэбитэ. Дойду баһылыгар Саха сиригэр Чайындагыгар үлэни түргэн-

ник сагалыыр сөптөөхүн ким эрэ итэҕэһит дии?.. «Газпромга» улахан харчы киллэрэрэ саарбахтаах да буоллар, Саха сиригэр эрэ буолбакка, бүтүн дойду эконимикэтигэр барыстааһын туһунан?..

Түмүктээн эттэххэ, Дьөгүөр Барыһап отчуотка иһитиннэрбит 500 млрд. солкуобайа, бил-

ема эмиэ улаатта. Бу хайысхага көрдөрүү 20,9 тоннага тэҥнэстэ, ити 2011 сыл таһымттан 10% үрдүк.

затыгар минеральной-сырьевой кластеры тэрийи» буолаллар. Туспа ахтыыны сэдэх тимири байыдаах Томтору баһылааһын

10 эрэ дуонар-өрөгүйүүн хаалла. Ол аата Арассыһа Федерациятын уоннааһы 72 субъекта уут-үкүгү Саха сиригэр курдук баһылааннааһа олоролор. Оччотугар Саха сирэ федеральной дотацияга наадыгар 70 атын өрөгүйүүннэрдээҕэр элбэҕи ылар туох куһаҥаннааһы?.. Сэрэйдэххэ, Бурятия эбэтэр Калмыкия олохтоохтору биһиги өрөспүүбүлүкэбит нэһилиэнньэтинээҕэр үп-харчы өттүнөн кыра көмөнү ылааларынан киэн туттубат буолуохтаахтар.

Кырдык, Саха сирэ дотацияга наадыгар. Тыйыс усулуобуйага, ыраах сиригэр тарҕанан олоробут. Оннооҕор Чайында курдук баай сири баһылыырга улахан ыарахаттары көрсөбүт.

«Москва харах уутугар итэҕэйбэт», – диэн мээни эпэттэр. Федеральной киинтэн 53 млрд. солкуобайы ылар туһугар ыйаһыннаах этиилэр, чаччылар ирдэнэлэр. Хас биридир сыыппараны сөптөөхүн дакаастыаххын наада. Бу манньк уустук үлэни Дьөгүөр Барыһап хамаандата хас сыл айыы онорор.

Бэрэсидьиэн дойду бюджеткэ сокуонун бары уратыларын билэр уонна өрөспүүбүлүкэ барыстаахтык туһанары сатыыр. Кини өрөспүүбүлүкэ эконимикэтин иннин диэки хардылааһын таһынан, сыллата дотация, субсидия уонна субвенция быһытынан онунан миллиард федеральной солкуобайы ылары ситиһэр. Онон Саха сирэ – дойду 70 атын өрөгүйүүннэртэн быдан элбэх үбү ыларын итэҕэс быһытынан сыаналыыр сыһа буолуо. Ити харчы уонна сөмөлүөттэринэн таһаары, дыно тизийини дотациялааһынна, тыа хаһаайыстыбатын уонна өрөспүүбүлүкэ олохтоохторугар наадалаах атын элбэх дьыаланы өйөөһүнүгэ барар.

Өрөспүүбүлүкэҕэ быһаарыла илик уустук кыһалга элбэҕин биһиги хас биридирбит билэр, көрөр. Ити туһунан бэрэсидьиэн барлааман иннигэр отчуотугар эмиэ этилиннэ. Ону быһаарарга балысхан үп ирдэнэр. Дьөгүөр Барыһап бу харчыны хантан уонна хайдах булары бэркэ билэр. Баҕар ол федеральной бюджет дотацията уонна субвенцията, Дальнай Востугу сайыннары Фондатын үбэ эбэтэр чааһынай хампааньалар инвестициялар буоллун. Бэрэсидьиэммит дойдуга бэриниллээх буолуу уонна иэс туһунан сэдэҕик этэр. Ол эрэ кини үлэтин хорук тымырынан «Өрөспүүбүлүкэҕэ олох хаачыстыбатын бары хайысханан тупсарыыны ситиһиэххэ» диэн Ил Түмэн иннигэр отчуотугар этиитэ буолар.

Сергей Муксунов

ДЬӨГҮӨР БАРЫЫҺАП ҮС СЫЛА: ЭРДЭТЭЭНГИ ТҮМҮКТЭР

лэн турар, тэрилтэлэр бэйэлэрин харчылары. Ол гынан баран, Саха сиригэр угуллубут үптэр. Бүгүн өрөспүүбүлүкэҕэ нолуок, оттон ити тэрилтэлэргэ дьөһүлүр Саха сиригэр дойду хамнас быһытынан дохуот киллэрэр үп. Олохтоох дьонно барыларыгар туһаны аҕалар 500 млрд. солкуобай дойду атын өрөгүйүүннэригэр эбэтэр ханна эрэ омум сиригэр барбакка, чопчу Саха сиригэр ананан кэлбитэ туох да саарбаҕа суох өрөспүүбүлүкэ былааһын үтүөтэ-өһөтө.

Эконимикэ сайдыытын кырдыга

Саха сиригэр бэрэсидьиэн уонна кини хамаандатын өрөспүүбүлүкэҕэ промышленнай тэрилтэлэри аҕалыыга туһуланар үлэтэ үчүгэй түмүктэрдээх. Дьөгүөр Барыһап барлааманга отчуоттууругар эпипин курдук: «Биһиги 2010 сылтан 2012 сылга диэри эконимикэ сайдыытын уонна өрөспүүбүлүкэ нэһилиэнньэтин олохун таһымын хаачыстыбалаах көрдөрүүлэрин тупсарары ситистибит. 2012 сыл түмүгүнэн баалабай өрөгүйүүннээҕи бородуукта объёма 2010 сылы кытта тэҥнээтэххэ 10% улаатта уонна триллион аҕара солкуобайы аһарда. Бу хамсааһын көмөтүнэн үс сыл иһигэр эконимикэҕэ көхтөөх нэһилиэнньэ ахсаана элбээтэ».

Кырдык, 2012 сылга 6,7 мөл. тонна нэиэп хостонно, ити 2011 сыл таһымттан 21,8% үрдүк. Маны сэрэ айылҕа гааһын хостоонун 1.987,7 мөл. куб. м. диэри улаатта, бу 2011 сыл таһымттан 5,4% үрдүк. 2012 сылга 12,2 мөл. тонна таас чох хостонно, ити 2011 сыл таһымттан 24% үрдүк. Ааспыт сылга «АЛРОСА» хампааньа 2,8 млрд. \$ сынааҕа турар алмааһы хостото, бу 2011 сыллааһы көрдөрүүттэн 4,7% үрдүк. Көмүһү хостоонун объ-

Ити түмүгэр 2012 сылга өрөспүүбүлүкэ бюджетигэр нолуок төлөбүрэ өссө биридэ – 15,7% үрдээтэ, оттон нолуок уопсай суумата 59,9 млрд. солкуобайга тэҥнэстэ. Ол эрэри Дьөгүөр Барыһап уонна кини хамаандата күннээҕи эрэ дьыаланы буолбакка, инники кэскил туһунан эмиэ толкуйдууллар. Ааспыт сыл саамай улахан тэрээһинин туһунан бэрэсидьиэн манньк диэтэ: «Бу саас Дьокуускайга Дальнай Восток олохтоохторун дьылҕаларыгар быһаарылаах суолталаах, Дальнай Восток уонна Байкаал өрөгүйүүн сайдыытын Судаарыстыбаннай бырагырааматын ылыммыт Д.А. Медведев бэрэстэбиитэллээх Судаарыстыбаннай хамыһыһы муннааҕа түбэспиччэ ытыллыбатаҕа».

Бу судаарыстыбаннай бырагыраама быһытынан Саха сиригэр хас да уонча саҥа бырайыактар олоххо кириэхтэрэ. Олортон миллиардынан үбү утары ирдиир, үс саамай бөдөн, кэлим инвестиционнай бырайыактарынан «Саха сиригэр согуруу өттүн кэлимник сайыннары», «Саха сиригэр арҕа уонна Иркутскай уобалас хотугу өттүлэрин кэлимник сайыннары» уонна «Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр уонна Магадан уобалаһыгар Яна-Халыма провинциятын ба-

саҕаланыыга эрэйэр, бу сиргэ үлэни ытыгыга быраап ылар иһин куонкурус быйыл ытыллыаҕа. Бу бырайыактар бары федеральной бюджет инвестицияларын уонна чааһынай хампааньалар суоттарыгар үбүлэниэхтэрэ. Ити түмүгэр өрөспүүбүлүкэ бюджетигэр нолуок кириитэ улаатыа уонна элбэх саҥа үлэ миэстэтэ тахсыаҕа.

«Дотационнай өрөгүйүүн» – үчүгэй эбэтэр куһаҥан?

Муус устар 19 күнүгэр дыкутааттар иннилэригэр тыл этэ турар Дьөгүөр Барыһап: «Саха сирэ өрөгүйүүннэр сайдыларын индекстэринэн Арассыһа Федерациятыгар үрдүкү позицияларга сылдьар. 2012 сылга социальнай-эконимикэскэй балаһыаньа холбуу көрүлүбүт индексинэн биһиги 13 миэстэҕэ, инвестициялары угууйууга – 9-с, бюджетнай система холбуу көрүлүбүт индексинэн – 11-с, эконимикэ дьин сиктэрин сайдыытын индексинэн – 14-с миэстэҕэ табыстыбыт. Норуоттар икки ардыларынааһы баһылыр-көһүлүү рейтингбэй хампааньалар сыаналааһыннарынан, өрөспүүбүлүкэ рейтингнэр инвестиционнай категорияларын аан маннай ылла. Бүгүн биһигиттэн ураты Москва, Санкт-Петербург уонна Татарстан Өрөспүүбүлүкэ эрэ манньк рейтингнээхтэр. Бу биһиэхэ инвестиционнай бэлиитикэни салгыы бигэтик ытар кыаһы биэрэр».

Көрдөххө, кини киэн туттар, бэртээхэй көрдөрүү курдук. Ол гынан баран өрөспүүбүлүкэ 2013 сылга бюджетин дохуотун уопсай объёмугар федеральной киин дотациялара 53,17 млрд. солкуобайга тэҥнээллэрэ кистэл буолбатах. Саха сирэ дойду биир саамай үрдүк дотациялаах өрөгүйүүнэ буоларыттан өрөспүүбүлүкэ салалтата өрүү хаарыллар.

Маны атын өттүттэн ылан көрүүххэ. Биһиги билэрбитинэн 2013 сылга Арассыһаҕа

КАК НАСЕЛЕНИЕ ВОСПОЛЬЗОВАЛОСЬ СУБСИДИЯМИ НА ЖКУ?

В 2012 году из республиканского бюджета на поддержку семей в их оплате за услуги ЖКХ направлено 657,07 млн. рублей. За прошедший год субсидиями на оплату жилого помещения и коммунальных услуг воспользовались 36,4 тыс. семей, или 12% от общего количества семей в Республике Саха (Якутия), из них 18,1 тыс. руб. проживают в домах с централизованным отоплением, 15,6 тыс. семей используют твердое топливо (дрова, уголь) для целей отопления, 2,7 тыс. семей имеют дома с индивидуальным отоплением (электроотопление, газ).

В числе получателей субсидий есть и многодетные семьи – 5,8 тыс. семей, в том числе 836 семей с пятью и более детьми, и 9 тысяч одиноко и отдельно проживающих неработающих пенсионеров. По уровню доходов количество получателей субсидий с доходами ниже прожиточного минимума составили 23,7 тыс. семей, выше прожиточного минимума – 12,7 тыс. семей.

Наибольшее количество семей, воспользовавшихся своим правом на субсидию, проживают в г. Якутске – 5,4 тыс. семей, Нерюнгринском районе – 3,5 тыс. семей, Мегино-Кангаласском улусе – 2,1 тыс. семей.

Однако, если посмотреть на охват населения улуса субсидиями, то здесь лидируют Эвено-Бытантайский улус – 50% семей получили субсидии, Таттинский улус – 40%, Горный улус – 38%, Жиганский улус – 30%.

Наименьшее количество воспользовавшихся субсидиями зафиксированы в Мирнинском районе – 3,8% от всех семей, проживающих в районе, Булунском улусе – 4,4%, Аллаховском улусе – 5,8%. Основные причины: высокие доходы населения в Мирнинском районе, в двух других – наличие задолженности за ЖКУ, субсидия предоставляется только при наличии и выполне-

нии договора о ее погашении.

Уже полтора года ГКУ РС(Я) «Агентство субсидий» оказывает населению государственную услугу по предоставлению субсидий на оплату жилого помещения и коммунальных услуг. Перед учреждением поставлена задача приведения работы в соответствие с Правилами предоставления субсидий, утвержденных Постановлением Правительства РФ от 14 декабря 2005 года №761. То есть, условия предоставления субсидий установлены федеральным законодательством, и они должны выполняться. Однако, имеющиеся проблемы, особенно в сельской местности препятствуют точному исполнению федеральных правил. Это, из-за отсутствия центрального водоснабжения и отопления, отсутствия жилищных организаций, занимающихся заготовкой дров, воды. Исторический уклад жизни сложился таким образом, что дровами, водой и льдом население обеспечивает себя самостоятельно. Это приводит к отсутствию подтверждающих документов о фактических расходах на оплату этих видов коммунальных услуг.

Треть получателей субсидий не имеют документов на жилое помещение. В основном это касаются сельских жителей, которые не могут оформить имущество в собственность в связи с удаленностью от районных центров, где расположены земельно-кадастровые предприятия и из-за дороговизны услуг по оформлению имущества (в частном секторе помимо жилого дома необходимо оформить земельный участок). У граждан, проживающих в домах муниципального жилищного фонда, отсутствуют договора социального найма.

Проблемы регистрационного учета по месту постоянного жительства. Очень часто случается так, что когда в семье рождается ребенок, прописывать его родители не торопятся. И вот получа-

ется, что по данным выписки из похозяйственной книги ребенок фактически проживает по данному адресу, а по данным Федеральной миграционной службы он не зарегистрирован. Нужно иметь в виду, что субсидия предоставляется по числу зарегистрированных членов семей по месту жительства.

ГКУ РС(Я) «Агентство субсидий» не оставляет своих получателей один на один с проблемами: для облегчения процедуры оформления права собственности на жилое помещение подписано соглашение с ГУП РЦТИ РС(Я) о предоставлении 30%-ной скидки на услуги по комплексному оформлению имущества получателям субсидий. Кроме этого, получателям адресных субсидий на ЖКУ осуществляется бесплатно установка приборов учета воды, что предусмотрено постановлением Правительства РС(Я) №454 от 29.09.2011 года.

В то же время учреждением активно ведется работа по приведению в соответствие с Федеральным законодательством республиканских нормативных актов. Агентством направлено обращение Президента РС(Я) Борисова Е.А. председателю Правительства РФ Медведеву М.А. о внесении изменений в Правила предоставления субсидий, с учетом особенностей районов Крайнего Севера и приравненных к ним местностей. Также в 2013 году планируется запустить автоматизированную программу расчета субсидий и ввести региональные стандарты стоимости ЖКУ по каждому поселению.

Населению нужно помнить, что осталось меньше года, чтобы привести все свои документы в порядок и в 2014 году воспользоваться своим правом на субсидию без проблем.

Агентство субсидий

ТРУДОВОЙ ДОГОВОР: ЗАКЛЮЧЕНИЕ И СОДЕРЖАНИЕ

При приеме на новую работу каждый гражданин должен помнить о том, что, во избежание дальнейших правовых проблем с работодателем, необходимо заключить трудовой договор. Этот документ фиксирует все права и обязанности обеих сторон на производстве, а также гарантирует их защиту.

Государственная инспекция труда в Республике Саха (Якутия) предлагает Вам ознакомиться с информацией об основном содержании трудового договора:

1. Как правильно заключать трудовой договор?

Трудовой договор заключается в письменной форме. Составляется в 2-х экземплярах, каждый из которых подписывается сторонами. Один экземпляр передается работнику, другой хранится у работодателя. Получение работником экземпляра трудового договора должно подтверждаться подписью работника на втором экземпляре, хранящемся у работодателя.

Трудовой договор, не оформленный в письменном виде, считается заключенным, если работник приступил к работе с ведома или по поручению работодателя или его представителя.

При фактическом допущении работника к работе работодатель обязан оформить с ним трудовой договор в письменной форме не позднее 3-х дней с начала работы.

2. Что должно быть указано в содержании трудового договора? В трудовом договоре указываются:

- фамилия, имя, отчество работника;
- наименование работодателя (фамилия, имя, отчество работодателя - физического лица);
- сведения о документах, удостоверяющих личность работника и работодателя - физ. лица;
- идентификационный номер налогоплательщика (для работодателей, за исключением физических лиц, не являющихся индивидуальными предпринимателями);

- сведения о представителе работодателя, подписавшем трудовой договор, и основание, в силу которого он наделен соответствующими полномочиями;

- место и дата заключения трудового договора.

Кроме того, обязательными для включения в трудовой договор являются следующие условия:

- место работы, а в случае, когда работник принимается для работы в филиале или ином обособленном структурном подразделении организации, расположенном в другой местности;

- место работы с указанием этого подразделения и его местонахождения;

- трудовая функция (работа по должности в соответствии со штатным расписанием, профессией, специальностью с указанием квалификации; конкретный вид работы, поручаемой работнику);

- дата начала работы, а в случае, когда заключается срочный договор, - также срок его действия и обстоятельство, послужившее основанием для заключения срочного договора;

- условия оплаты труда (в том числе размер тарифной ставки или оклада работника, доплаты, надбавки и поощрительные выплаты);

- режим рабочего времени и времени отдыха (если для данного работника он отличается от общих правил, действующих у данного работодателя);

- компенсации за тяжелую работу и работу в вредных или опасных условиях труда (с указанием характеристик соответствующих условий труда на рабочем месте);

- условия обязательного социального страхования работника;

- условия, определяющие в необходимых случаях характер работы (подвижной, разъездной, в пути, другой характер);

- другие условия, предусмотренные законодательством.

Специалист советует

Африканская чума свиней – особо опасная, острозаразная, вирусная болезнь, известная с 1903 года. В России регистрируется с 2008 г. Болеют дикие и домашние свиньи всех пород и возрастов в любое время года.

Вирус АЧС очень устойчив – в продуктах, воде и внешней среде сохраняется месяцами, замораживание и высушивание на него не действуют, только нагревание до высоких температур убивает его.

Болезнь высоколетальная, распространяется очень быстро и наносит огромный материальный ущерб. Погибают до 100% заболевших свиней. Лечение запрещено, вакцины не существует.

Свиньи заражаются при контакте с больными и переболевшими: через корма (особенно пищевые отходы), воду, предметы ухода, транспортные средства, загрязненные выделениями больных животных, через трупы павших свиней и продукты убоя зараженных свиней.

Болезнь переносят домашние и дикие животные, птицы, грызуны и насекомые.

Знайте! Наиболее часто к появлению АЧС приводит скармливание свиньям не проваренных пищевых отходов домашней кухни, различных пищевых отходов и столовых, боенских отходов, а также комбикормов и зернопродуктов, не прошедших термическую обработку.

Симптомы. От заражения до появления симптомов проходит 2-7 дней. У животных повышается температура тела до 42 градусов, появляются одышка, кашель, пропадает аппетит, усиливается жажда, отмечаются

АФРИКАНСКАЯ ЧУМА СВИНЕЙ: ПАМЯТКА НАСЕЛЕНИЮ

приступы рвоты и паралича задних конечностей, на коже внутренней поверхности бедер, на животе, шее, у основания ушей, на пяточке и хвосте появляются красно-фиолетовые пятна. Смерть наступает на 1-5 день, реже позднее. Бывает хроническое течение болезни.

При установлении диагноза – «африканская чума свиней» – на неблагополучный пункт (хозяйство, населенный пункт) накладывается карантин. Жесткий карантин – единственная мера борьбы с заболеванием. Всех находящихся в эпизоотическом очаге свиней убивают бескровным методом, туши сжигают. Трупы свиней, навоз, остатки кормов, инвентарь, а также ветхие помещения, деревянные полы и прочее сжигают на месте. Проводятся дезинфекция мест содержания животных, а также мероприятия по уничтожению грызунов, насекомых и клещей. В радиусе 20 км все свиньи, независимо от признаков заболевания изымаются и умерщвляются бескровным методом, проводятся другие мероприятия, включая уничтожение бродячих животных и грызунов. По условиям карантина запрещается продажа на рынках продуктов животноводства всех видов и вывоз за пределы очага в течение всего срока карантина (30 дней с момента убоя всех свиней и проведение комплекса ветеринарно-санитарных мероприятий). Также в последующие 6 месяцев

запрещается вывоз из очага болезни продуктов растениеводства. Разведение свиней в хозяйствах разрешается только через год после снятия карантина.

Как предотвратить занос АЧС?

- не допускайте посторонних в свое хозяйство. Переведите свиней в режим безвыгульного содержания. Владельцам личных подсобных хозяйств и фермерских хозяйств следует содержать свиней в свинарниках и сараях без выгула и контакта с другими животными;

- исключите кормление свиней кормами животного происхождения и пищевыми отходами без проварки. Покупайте корма только промышленного производства или проваривайте их, при температуре не менее 80 градусов, перед кормлением;

- проводите обработку свиней и помещений для их содержания один раз в 10 дней против кровососущих насекомых (клещей, вшей, блох). Постоянно ведите борьбу с грызунами;

- не осуществляйте подворный убой и реализацию свинины без проведения предубойной осмотры и проведения ветеринарно-санитарной экспертизы мяса и продуктов убоя специалистами государственной ветеринарной службы;

- не покупайте живых свиней в местах несанкционированной торговли без ветеринарных сопроводительных документов, не завозите свиней и продукцию

свиноводства из других регионов без согласования с государственной ветеринарной службой;

- обязательно предоставьте поголовье свиней для ветеринарного досмотра, вакцинаций (против классической чумы свиней, рожи) и других обработок, проводимых ветеринарными специалистами;

- не выбрасывайте трупы животных, отходы от их содержания и переработки на свалки, обочины дорог, не захоранивайте их на своем огороде или другом

земельном участке. Не пытайтесь переработать мясо павших или вынужденно убитых свиней – это запрещено и может привести к дальнейшему распространению болезни.

Помните, за действия (бездействия), повлекшие за собой возникновение очагов АЧС и ее распространение, предусмотрена административная и уголовная ответственность!

Отдел борьбы с заразными болезнями Управления ветеринарии Намского улуса

Торговый павильон «Чайкоff» реализует в широком ассортименте развесной и фасованный чай. В продаже зеленый, черный, желтый, красный (ройбуш) ароматизированные и классические чаи. А также всегда в наличии свежееобжаренные зерна кофе плантационных и десертных сортов, орехов, фруктов в черном и белом шоколаде. Чайные и кофейные аксессуары: чашки, пиалы, чайные наборы, турки, мельницы и мн. др.

Мы всегда рады видеть Вас по адресу: ул. И. Винокурова, 3, БЦ «Ассоль», 1-й этаж

